

ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝ Τῇ ΔΙΑΛΕΚΤῳ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ.*

Υπὸ ἄλλην ἐποψὴν τὸ τετράπουν ἐνταῦθα δύναται ἵνα ἔχη καὶ τοῦτο σχέσις πρὸς τὸ τετράπουν· ἐν τῷ αἰνίγματι τῆς Σφιγγός¹. Οὐχ ἦττον ὅμως ὁ ἀριθμὸς τέσσαρα ἐσχετίσθη καὶ πρὸς τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς· διότι κατ' ἄλλην παράδοσιν ἐν τῇ λύσει τοῦ τετάρτου ζητήματος ἔχομεν «τέσσαρες: Τέσσαρες Εὐαγγελισταί».

Ἰὸν Ἡ πρὸς τὸ πέμπτον ζήτημα ἀπάντησις «πέντε δάχτυλα τοῦ ἀνθρώπου» ὑπαινίσσεται ἴσως τὰς πέντε ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου, παριστάντος τοῦ μὲν μικροῦ δακτύλου τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν, τοῦ δὲ παραμέσου τὴν παιδικήν, τοῦ μέσου τὴν ἐφηβικὴν, τοῦ λιχανοῦ τὴν ἀνδρικήν καὶ τοῦ ἀντίχειρος τὴν πρεσβυτικὴν. Ἀγνωστον δὲ ἂν ὁ ἀριθμὸς πέντε δύναται ἐνταῦθα ἵνα σχετίζεται καὶ πρὸς τοὺς πέντε ἀστέρας τοῦ Καρκίνου, ἢ πρὸς τὰς πέντε φρονίμους παρθένους.

Ἰὸν Ἡ ἀπάντησις πρὸς τὸ ἕκτον ζήτημα ἔχει οὕτως «ἐξ ἀστέρια τούρανου»², ὑπαινίσσεται δὲ διὰ τούτου τὸ ἐλάχιστον, ἦτοι τὰς Πλειάδας, αἵτινες εὗρηται πλησίον τοῦ Ζωδίου τοῦ Ταύρου. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι αἱ Πλειάδες, αἱ θυγατέρες τοῦ Ἀτλαντος κυρίως εἰπεῖν ἀναφέρονται ἐν τῇ μυθολογίᾳ ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν, ὡς ἐξῆς: Ἀλκυόνη, Μερόπη, Κελαινώ, Ἡλέκτρα, Στερόπη, Ταυγέτη καὶ Μαία. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν μόνον ἐξ φαίνονται ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ· διότι τόσαι μόναι, ὡς ἡ μυθολογία διδάσκει, συνεζεύχθησαν μετ' ἀθανάτων, ἐν ᾧ ἡ ἑβδόμη, ἡ Μερόπη, μετὰ τοῦ θνητοῦ Σισύφου συζευχθεῖσα, ἐξ ἐντροπῆς ἀποκρύπτει τὸ πρόσωπον αὐτῆς πρὸ τῶν θεῶν τιμῆς ἡξιωμένων ἀδελφῶν αὐτῆς. Κατ' ἄλλους πάλιν ἀόρατός ἐστιν ἡ Ἡλέκτρα. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ἐξ ἐπιφαίνονται Πλειάδες, ἦτοι ἐξ ἀστέρες καὶ ἑνεκα τούτου ὁ Σοῦδας παρέχει τὴν ἐρμηνείαν: Πλειάδες· ἐλάχιστον. Ὅτι δὲ καὶ ἐνταῦθα δὲν λείπει ἡ σχέσις καὶ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν, δῆλον γίνεται ἐκ τούτου, ὅτι κατ' ἄλλην παράδοσιν ἀντὶ «ἐξ ἀστέρια τούρανου» ἔχομεν: «ἐξεπτέρυγα τούρανου». Γνωστὸν δ' ὅτι τὰ ἐξαπτέρυγα ἐν τῇ Χριστιανικῇ λατρείᾳ ἐξεικονίζουσι τοὺς ἀγγέλους τοῦ οὐρανοῦ (Σεραφεῖμ), οὔτινες, ὅτι ἐν τῇ τελείᾳ τῆς θεῆς μυστηγωγίας παρειρρίσκονται

οἰοῦναι διακονοῦντες. Κατ' ἄλλην παράδοσιν πάλιν ἀντὶ τοῦ «ἐξ ἀστέρια τούρανου» ἔχομεν «ἐξ ἡλίου τούρανου».

Τὸν Ἐν τῇ λύσει τοῦ ἐβδόμου ζητήματος «ἐφτά δίπλες τούρανου» ἐννοεῖ μὲν ἐπὶ τὰ στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ὑπαινίσσεται ὅμως ἴσως τοὺς ἐπτά πλανήτας τῶν ἀρχαίων.¹ Κατ' ἄλλην παράδοσιν τοῦ μύθου ἀντὶ τοῦ «ἐφτά δίπλες τούρανου» ἔχομεν «ἐφτά ὄρη ἔς τὴν Πόλιν», ἦτοι Ἑπτάλοφος.

Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν δύναται τις ἵνα ὑπονοήσῃ τὰ ἐπτά μυστήρια. Γνωστὸν ἤδη τυγχάνει, ὅποση σπουδαιότης ἀπεδίδετο εἰς τοὺς ἀστέρας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν, καθ' ὅσον ἐπιστεύετο κατὰ τὴν τότε ἀστρολογίαν, ὅτι οἱ ἀστέρες ἐξήσκουν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὰ συμβαίνοντα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅτι ταῦτα δι' ἐκείνων καθορίζοντο. Ἰδίως ὅμως οἱ ἐπτά πλανῆται καὶ ἐν αὐτοῖς πρὸ πάντων ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐθεωροῦντο ὡς αἱ ἐνεργοῦσαι αἰτίαι ἐπὶ πάντα τὰ γήινα γεγονότα καὶ τούτοις προσετίθεντο ἔπειτα αἱ ἐπιδράσεις τῶν ζωδίων τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου.

Ἰὸν Διὰ τῶν λέξεων «ὄχτῳ ἑνὶ τῷ ἀετοῦ» ἐν τῇ λύσει τοῦ ὀγδοῦ ζητήματος γίνεται ἴσως ὑπαινιγμὸς τοῦ ὑπὸ Ἡρακλέους φονευθέντος ἀετοῦ, ὅστις ἐπὶ τοῦ Καυκάσου κατέτρωγε τὰ ἥπατα τοῦ Προμηθεῶς δεσμώτου,² ἢ τὰς Στυμφαλίδας, αἵτινες, οὗσαι ὄρεα ἀρπακτικὰ καὶ ἀνθρωποφάγα μετὰ χαλκῶν γαμφῶν ὀνύχων καὶ πτερυγῶν, ἐφονεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ φόνος αὐτῶν ἀποτελεῖ τὸ ἕκτον ἄθλον τοῦ Ἡρώου. Πιθανὸν ὅμως ἵνα καὶ διὰ τῶν ὀκτῶ γαμφῶν ὀνύχων ὑπονοῶνται οἱ ἐκ τῆς Μεγάρου γεννηθέντες αὐτῷ ὀκτὼ υἱοί.

Ἰὸν Ἡ λύσις τοῦ ἐννάτου ζητήματος «ἐννέα μῆνες βαστάξ' ἡ γυναῖκα τὸ παιδί» ὑπομνησκαὶ ἴσως τρόπον τινὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἀπετελέσθησαν οἱ ἀρχικῶς δέκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους· διότι οὗτοι ἐτελέσθησαν ἐντὸς ὀκτῶ ἐτῶν καὶ ἐνὸς μηνός, ἄρα κατὰ τὸ ἐννακτὸν ἔτος (ἰδ. Ἀπολλοδ. Βιβλιοθ. ἐκδ. Bekker 1854, σελ. 60)· ἢ ὑπαινίσσεται ἴσως τὸ δεύτερον ἄθλον τοῦ Ἡρακλέους, ἦτοι τὸν φόνον τῆς Λερναίας Ὕδρας. ἥτις εἶχεν ὑπερμέγεθες σῶμα κεφαλὰς φέρον ἑννέα, τὰς μὲν ὀκτὶ θητιάς, τὴν δὲ μέσην ἀθάνατον (ἰδ. Ἀπολλοδ. Βιβλιοθ. σελ. 52). Κατ' ἄλλην παράδοσιν τοῦ μύθου συσχετιζομέ-

*) Ἰδ. ἀριθ. 30, σελ. 583—585.

1) Ἀλλως τε ὡς λύσις τοῦ τετάρτου ζητήματος κατ' ἄλλην παράδοσιν φέρεται ἐν τῷ διαλεκτικῷ ἰδιώματι τοῦ Πόντου «τέσσαράποδον τὸ βοῦδαν» τ. ἑ. τετράπουν τὸ βόειον. Κατ' ἄλλους ὅμως πάλιν ἔχομεν «τέσσαρα μασκάρα· τ' ἀγελάδι» τ. ἑ. τέσσαρας μαστοὺς φέρει ἡ ἀγέλας.

2) Ἐν τῇ διαλεκτῳ τοῦ Πόντου ἡ ἀπάντησις αὕτη ἔχει ἀκριβῶς οὕτως «ἐξιστοῦρα τούρανου». Σημειωτέον δ' ὅτι ἄλλως τὸ ἐλάχιστον ἐν Πόντῳ καλεῖται ekschiastron, τ. ἑ. ἐλάχιστον.

1) Τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν γνωστοὶ οἱ διὰ γυμνῶν ὀφθαλμῶν ὁρῶμενοι πλανῆται: Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Ἄρης, Ζεὺς, Κρόνος, Ἥλιος καὶ Σελήνη. Ἀλλ' ἔπειτα ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ μὲν Ἥλιός ἐστιν ἀπλανὴς (ἐν ᾧ τὸν ἀντικτὸν ἢ Γῆ ἐστὶ πλανήτης), ἢ δὲ Σελήνη ἀνήκει εἰς τοὺς δορυφόρους.

2) Περὶ τούτου ἀναμνησκόμεν παρ' Ἀπολλοδώρῳ (ἐν Βιβλιοθ. σελ. 61, ἐκδ. Bekker 1854) τὰ ἐξῆς: καὶ διὰ τῆς Αἰθύρας πορευθεὶς ἐπὶ τὴν ἐξω θάλασσαν καταπλεῖ, οὗ τὸ δέπας καταχλαβάνει καὶ περικυβείας ἐπὶ τὴν ἡμίονον τὴν ἀντικτὴν κατετόξευσεν ἐπὶ τοῦ Καυκάσου τὸν ἐσθίωντα τὸ τοῦ Προμηθεῶς ἥπαρ αἰστόν, ὄντα Ἐχιδνῆς καὶ Τυφῶνος· καὶ τὸν Προμηθεῖα ἔλυσεν, δεσμὸν ἐλόμενος τὸν τῆς εἰλαίας καὶ παρέσχε τῷ Διὶ Χείρωνι θηήκειν ἀθάνατον ἀντ' αὐτοῦ θέλοντα.

νην πρὸς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν ἀντὶ τοῦ «ἐννέα μῆνες βασιλῆς» ἢ γυναῖκα τὸ παιδί» ἔχομεν «ἐννέα τὰ τέγματα», ἥτοι ἐννέα εἰς τὰ τέγματα τῶν ἀγγέλων.

10ον Ἡ λύσις τοῦ δεκάτου ζητήματος «δέκα παρθένες κόρες»¹ τὸ μὲν ὑπομνησκει τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Παρθένος γνωστὸν ζῳδιον (ὡς προεῖρηται τὸ δὲ καὶ ὑπαινίσσεται τὰ ἀρχικῶς δέκα μόνον ὀρισθέντα ἄθλα τοῦ Ἡρακλέους.² Ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπ' αὐτοῦ φονευθείσας Στυμφαλίδας ἀπεικονίζον βραδυτέρον ὡς πετωτάς παρθένους. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα διακρίνεται ὡς δὴ ποτε σχέσις πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφερομένας δέκα παρθένους, ὧν αἱ πέντε φρόνιμοι καὶ αἱ πέντε μωραί. Πρβλ. καὶ τὰς δέκα ἐντολάς.

11ον Ἐν τῇ πρὸς τὸ ἐνδέκατον ζήτημα ἀπαντῇ «ἐνδεκα μῆνες βασιλῆς» ἢ φορέα τὸ πούλαρι» ὑπομνησκόμεθα ἴσως τοὺς ἐν τῷ δεκάτῳ ἄθλῳ βόας τοῦ Γηρυόνου, οὓς ὁ Ἡρακλῆς ὤφειλεν ἵνα κομίσῃ ἐξ Ἐρυθείας καὶ ἐξ ὧν δώδεκα ὄντων εἰς ταῦρος ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν (ὅτε ὁ ἥρωρ ἔφθασε μετ' αὐτῶν εἰς Ρήγιον) καὶ διαπλεύσας εἰς Σικελίαν καὶ διελθὼν τὴν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ταύρου κληθείσαν Ἰταλίαν (διότι οἱ Τυρρηνοὶ ἰταλὸν τὸν ταῦρον ἐκάλουν), ἤλθεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἐρυκος, τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλίμων, οὗτος δὲ ταῖς ἰδίαις συγκατέμειξεν ἀγέλαις (ὡς λέγει ὁ Ἀπολλόδ. Βιβλιοθ. σελ. 59). Ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς, εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ ἐλθὼν, ἀποσπᾷ αὐτὸν ἀποκτείνας τὸν Ἐρυκα. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι πιθανῶς οἱ δώδεκα βόες τοῦ Γηρυόνου ἀπεικονίζουσι συμβολικῶς τοὺς δώδεκα μῆνας, ἀφοῦ τοιαύτην συμβολικὴν παράστασιν ἔχουσιν οἱ δώδεκα λευκοὶ τοῦ Αὐγίου βόες. Ἡ δὲ μνεῖα τοῦ ἵππου ὑπαινίσσεται ἴσως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ὤφειλεν ἵνα κομίσῃ εἰς Μυκήνας τοὺς ἀνθρωποφάγους ἵππους τοῦ Θρηχῶς Διομήδους, ἢ ὑπενθυμίζει ἴσως τὰς φορέδας τοῦ Ἰφίτου (ἀδελφοῦ τῆς Ἰόλης), ἃς ὑπεξήρσεν, ὡς λέγει μυθός τις, καὶ ὅτε οὗτος προσελθὼν ἀπήτει αὐτάς, ὁ Ἡρακλῆς ὀδηγῆσας εἰς τι ὄρος αὐτὸν κατέρριψεν αἵφνης ἀπὸ πρηνοῦς πετρώματος. Περαιτέρω ἀναφέρεται, ὅτι, ὅτε ἀπῆλλαξε κήτους τινὲς τὴν θυγατέρα τοῦ Λαομέδοντος Ἡσιόνην, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι ἔμελλεν ἵνα λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὡς ἀμοιβὴν ἀθανάτους ἵππους (ἴδ. Ἀπολλοδ. Βιβλ. σελ. 58). Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι καὶ ἄλλως ἔδει ὅπως γένηται μνεῖα καὶ τοῦ ἵππου, ἀφοῦ ὁ Ἡρακλῆς κρείσσεται ὡς Θεὸς τοῦ ἡλίου, ὅστις ὡς γνωστὸν τέσσαρας φέρει εἰς

τὸ χρυσοῦν αὐτοῦ ἄρμα ἵππους,¹ κατὰ τὴν μυθολογίαν.

12ον Τελευταῖον ἡ λύσις τοῦ δωδεκάτου ζητήματος σαφῶς πλέον δείκνυσι τὴν σχέσιν τοῦ μύθου πρὸς τοὺς δώδεκα ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους καὶ πρὸς τὰ δώδεκα ζῳδία τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου. Κατ' ἄλλην παράδοσιν τοῦ μύθου «ἀντὶ τοῦ δώδεκα μῆνες ἔχει ὁ χρόνος» ἀναφέρεται «δῶδεκα εἶν' οἱ Ἀπόστολοι». Καὶ οὕτω λοιπὸν ἐπιφαίνεται καὶ ἐνταῦθα ἡ Χριστιανικὴ ἐπίδρασις.

Ἐκ πάντων τῶν προειρημένων ἀρκούντως δηλοῦται ὁποῖαν σημασίαν κέκτηται τὸ ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ περιωθὲν τοῦτο παραμύθιον, καθ' ὅσον καὶ ἡ πλοκὴ αὐτοῦ φαίνεται μετὰ πολλῆς τῆς τέχνης καὶ εὐφυΐας κατεσκευασμένη καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ εἰς πολὺ τιμα, κυρίως μὲν μυθολογικὰ, οὐχ' ἥττον ὁμως συσχετιζόμενα καὶ πρὸς χριστιανικὰς ἰδέας (τοῦτο δ' ἄλλως τε καὶ φυσικόν) καὶ πρὸς ἀστρονομικὰς γνώσεις τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος. Καὶ ἄγνωστον μὲν ἀληθῶς εἰς τίνα ἐποχὴν ἀνάγεται καὶ τίς ὁ τὴν πρωτοβουλίαν σχὼν ὅπως τοιοῦτον πλῆξῃ μῦθον, οὐχ' ἥττον ὁμως γλωσσικῶς ἐξετάζοντες αὐτόν,² δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι ὡς ἔχει ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου, ἀριθμεῖ τριῶν τοιούτων αἰώνων ζωὴν. Τίς οἶδε δὲ ἂν καὶ ἐν τοῖς ὀρεινοῖς μέρεσι τῆς Χαλδίας, ἐνθα μόνον φαίνεται ἀπαντῶν, εἰσῆλθῃ κατ' ἀρχὰς ἐξωθεν διὰ τῶν κατὰ πρῶτον τὰ μέρη ταῦτα κατοικησάντων μετοίκων μεταλλέων. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχη, πρὸς τοῖς ὀρεινοῖς γεωργοῖς ἀναζητητέον πάντοτε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἐν ταῖς παραλίαις πόλεσι· διότι ἐν αὐτῷ μαρτύριον τῆς κτηνοτροφίας ἐστὶν ἡ μνεῖα τῆς ὀρνίθος, ἰδίως ὁμως τοῦ κριοῦ, τῆς ἀγελάδος καὶ τοῦ ἵππου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κυρίως μυθολογικὰ καὶ ἀστρονομικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς τῆς γενέσεως αὐτοῦ συνεσχετίστησαν καὶ μετὰ Χριστιανικῶν, οὐδὲν τὸ ἀπίθανον, ὅτι ἴσως κληρικὸς τις εὐπαιδέυτος μεμνημένος τῆς ἀρχαίας μυθολογίας καὶ τῶν στοιχειωδεστέρων τῆς ἀστρονομίας γνώσεων ἔπλασε πρῶτος τὸν λαμπρὸν τοῦτον καὶ διδασκτικώτατον μῦθον, ὅστις τὸ μὲν περισφύζει τιμαλφὴ τῆς μυθολογίας κειμήλια καὶ δοξασίας ἀστρονομικὰς, τὸ δὲ μεταλαμπαδεύει καὶ Χριστιανικὰς διδασκαλίας.

1) Τὰ συνήθως ἀποδιδόμενα τοῖς ἵπποις τοῦ ἡλίου ὀνόματά εἰσιν: Ἐως, Αἰθίοψ, Στερόπη καὶ Βροντῆ, κατὰ δὲ τὸν Ὁβίδιον (Μεταμ. Phaethon στῆχ. 184 καὶ 185, ἐκδ. Siebelis 1885, τεύχ. I, σελ. 35) πυρρῶεις, Ἐφωρ, Αἰθων καὶ Φλέγων.

2) Ὡς γλωσσικὴν ἐποψὴν παρατηρητέον τὰ ἐξῆς: Ἐν τῷ παραμυθίῳ τούτῳ ἀπαντῶμεν τὴν λέξιν *τίκαλον* (=ἀντίκαλον) σήμερον ἄλλως ἄχρηστον οὖσαν. Ἐχομεν τὴν γενικὴν τῆς ὀρνίθος ἐξ ὀνομ. ὀρνη, ἢ, ἐν ᾧ σήμερον ἐν τῷ Πόντῳ τὴν ὀρνίθα κοσσοράν καλοῦσι. Προσέτι ἔχομεν τὸ ἄρσεν. ὁ κρίαρον, ἐν ᾧ σήμερον οὐδετέρως λέγομεν τὸ κρ' ἄρ. Ὁμοίως κατ' ἄλλην παράδοσιν τοῦ ἐβδόμου ἀντικαλίου ἔχομεν τὴν λέξιν ὀρνη ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ βουναῖ, ἐν ᾧ σήμερον ἐν τῷ Πόντῳ τὸ βουνὸν καλεῖται ραχί' ν (=ραχίον), ἢ δὲ λέξις ὅρος ἐν ἀρχῇ μόνον λεγόμενη σημαίνει δάσος. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι μέχρι τοῦ ἐννάτου ἀντικαλίου τὸ ρῆμα ἐννοεῖται ἐξωθεν.

1) Ἐν τῇ τοῦ Πόντου διαλέκτῳ λέγομεν: «δέκα παρθέναι κοραὶ» τονίζοντες οὕτω χάριν τοῦ μέτρου βεβαίως συμφώνως πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ὀγδόου ζητήματος «ὄχτω τσάφ᾽ ἔσιν ἀϊτόν».

2) Ἰδε Ἀπολλοδ. Βιβλ. σελ. 51, ἐνθα λέγεται («κατοικεῖν δὲ αὐτὴν εἶπεν [ἡ Πυθία] ἐν Τίρυνθι, Εὐρύστρεῦ λατρεύοντα ἔτη δώδεκα τοὺς ἐπιτασσομένους ἄθλους δέκα ἐπιτελεῖν, καὶ οὕτως ἔφη, τῶν ἄλλων συντελεσθέντων, ἀθάναντο αὐτὸν ἔσεσθαι»).

Ἄλλὰ καὶ ἑτέρων διακρίνομεν ἐν αὐτῷ Χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ὅτι ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη καὶ ἡ ἐλεημοσύνη τὰ μέγιστα συντελοῦσι πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου· διότι βεβαίως, ὡς εὐκόλως ἐννοεῖται, ὁ δρόκων ἀφεύκτως ἤθελε κατισχύσῃ, εἰ μὴ ὁ τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ κατοικήσας ἄνθρωπος ἐξ οἴκου πρὸς τὸν πτωχὸν γέροντα κινούμενος ἐφιλοξένοι αὐτόν.

Τελευτώντες λέγομεν, ὅτι ὁ εἰρημένος μῦθος, ὡς γνήσιος διατελεῖ ἐρριζωμένος ἐν τῷ πνεύματι τοῦ λαοῦ, διότι ἀπέρρευσε ἐκ τῆς ὕμης τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ φαντασίας. Μαρτυρεῖ δ' ὅτι ἔτι καὶ νῦν δρᾷ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, καίτοι ἀσθενέστερον ἢ ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἀγαπᾷ πάντοτε ὅπως διὰ μυθικῶν εἰκόνων περιβάλλῃ καὶ περικοσμηῇ σπουδαῖα γεγονότα καὶ πρόσωπα. Ἄλλως τε γνωστόν, ὅτι ἀνέκαθεν τὸ συμβολικῶς λαλεῖν ἦν ὁ κύριος χαρακτήρ πασῶν τῶν θρησκείων τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ σοφοὶ τῶν ἐθνῶν ἦσαν ἡναγκασμένοι ὅπως τοῦτο τὸ εἶδος τῆς γλώσσης ἐκλέξωσιν ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ μὲν σύνεσις εἰσέτι δὲν διεκρίνετο ὡς ἀρκούντως πλουσία, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀρρηρημένους ἐννοίας, ἵνα ἐκφρασθῇ περὶ πραγμάτων ὑπερᾶνω τῆς γενικῆς αἰσθητικότητος ὑφουμένων, ὥσπερ ἐκφραζόμεθα ἡμεῖς ἡδὴ. Προσέτι δὲν δύναται τις ἵνα ἀρνηθῇ, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ὅλως διαφόρους ιδέας εἶχον περὶ τῆς περιστοιχιζούσης αὐτοὺς φύσεως ἢ ἡμεῖς. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἐβασίζετο τὸ μὲν ἐπὶ τούτου, ὅτι οὗτοι μὲν παρετήρουν τὰ πράγματα μᾶλλον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας, ἡμεῖς ὅμως μᾶλλον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας, τὸ δ' ἐπὶ τούτου, ὅτι ἐκεῖνοι μᾶλλον ἡμῶν ἦσαν ἐξωκειωμένοι ὅπως τοῖς πᾶσιν ἀποδίδωσι θρησκευτικὴν σχέσιν καὶ ἐν ἐκάστῳ φαινομένῳ διακρίνωσιν ἀπαύγασμα τοῦ θείου. Ὡς ἐκ τούτου φαίνεται ὁ κόσμος τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τόσον διάφορον ὄψιν, ὥστε ἡμεῖς νῦν πράγματι δυσκολευόμεθα ἵνα εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ιδέαν αὐτῶν. Ἐπομένως οὐδὲν τὸ θαυμαστόν, ἂν ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων μύθων ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον αἰνιγμα ἄλυτον καὶ ἂν μάλιστα ἔτι καὶ νῦν οὐδαμῶς τολμῶμεν ὅπως καυχώμεθα, ὅτι ὑπερπηθήσαμεν πᾶσας τὰς δυσκολίας, ἐλύσαμεν πᾶν τὸ αἰνιγματώδες καὶ διηυκρινήσαμεν πᾶν τὸ σκοτεινόν. Εἴθε τοῦλάχιστον ἵνα ἡ νέα σταδιοδρομία ᾗ ὀρθή. Ὁ σκοπός, πρὸς ὃν αὕτη ἀποβλέπει, ἐστὶ μέγας καὶ ὑψηλός· ἴσως μάλιστα συνδέεται μετὰ τούτου ἡ λύσις τοῦ αἰνιγματος τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν καὶ τοῦ κόσμου. Ὡς ἐκ τούτου εἴθε ἵνα μὴ καταπονηθῇ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐρεύνης ἀγωνιζόμενον καὶ ἀντιπαλῶν ἐπὶ τοῦ νέου πεδίου τοῦ πνευματικοῦ ὁγώνος. Ἰσως κατορθώσῃ ἐπὶ τέλους ὅπως μετὰ τινὰς αἰῶνας διασκεδᾷ πᾶν νέφος, ὅπερ μόνον ὑπὸ μορφᾷ ἄλλοκότους καὶ ἰδιοτρόπου παρουσιάζουσιν ἡμῖν τὰ θαύματα τῆς προϊστορικότητος, ἵνα παρᾷ αὕτη τῷ κατεγοητευμένῳ ὀφθαλμῷ ἐν τῇ ἀγνῇ αὐτοῦ καλλονῇ, ἐν τῇ θεῇ αὐτοῦ λαμπηδόνι.

ΔΗΜ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

ΑΙ ΤΥΧΑΙ ΤΟΥ ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΤΟΥ ΦΕΝΕΛΩΝΟΣ.

Μετὰ τὴν τοῦ Ταρτάρου ἐπίσκεψιν, ὁ Τηλέμαχος ἐισέρχεται εἰς τὰ Ἡλύσεια πεδία, ἐνθα ἀναγνώριζει αὐτὸν ὁ πρόπαππός του Ἀρκείδιος καὶ τὸν διαδεδαιτοῖ ὅτι ὁ Ὀδυσσεύς ζῇ, ὅτι θά τὸν ἐπανίδῃ ἐν Ἰθάκῃ καὶ ὅτι θά βασιλεύσῃ μετ' αὐτόν. Ἐν ταύτῃ δὲ ὁ Ἀρκείδιος περιγράφει αὐτῷ τὴν εὐτυχὴ κατάστασιν ἐν ἣ διατελοῦσιν οἱ ἥρωες, οἵτινες διεκρίθησαν ἐν πολέμοις. Ἀκολουθῶς ἀρχεται περιγραφῆς, οἷας σπανίως, κυρίαι καὶ κύριοι, ἠκροάσθητε ἢ περιγραφῇ αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς εὐδαιμονίας, ἥς ἀπολαύουσιν οἱ δίκαιοι, ἰδίᾳ δὲ οἱ καλοὶ ἀρχόντες, οἱ κατὰ τὸν βίον αὐτῶν ὑπηρετήσαντες τοῖς θεοῖς καὶ εὐτυχεῖς καταστήσαντες τοὺς ὑπ' αὐτῶν κυβερνηθέντας λαούς. Ἀκούσατε μετὰ προσοχῆς τὴν περιγραφὴν ταύτην καὶ ἄθετε τὰ ὄτα ὑμῶν, τὴν καρδίαν ὑμῶν, τὴν διάνοιαν ὑμῶν καὶ τὴν ὑμετέραν φαντασίαν ἵνα κατακυλισθῶσιν ἐλευθέρως καὶ ἀπροκαλύπτως ὑπὸ τῆς κλαδικῆς ταύτης καὶ ὑψηλῆς ἐμπνεύσεως τῆς μεγαλοφυΐας. *Télémaque s'avance vers ces rois, qui étaient dans des bocages odoriférants, sur des gazons toujours renaissants et fleuris; mille petits ruisseaux d'une onde pure arrosaient ces beaux lieux, et y faisaient sentir une délicieuse fraîcheur; un nombre infini d'oiseaux faisaient résonner ces bocages de leur doux chant. On voyait tout ensemble les fleurs du printemps qui naissaient sous les pas, avec les plus riches fruits de l'automne qui pendaient des arbres. Là, jamais on ne ressentit les ardeurs de la furieuse Canicule; là, jamais les noirs aquilons n'osèrent souffler, ni faire sentir les rigueurs de l'hiver. Ni la guerre altérée de sang, ni la cruelle envie qui mord d'une dent venimeuse, et qui porte des vipères entortillées dans son sein et autour de ses bras, ni les jalousies, ni les défiances, ni les vains desirs n'approchent jamais de cet heureux séjour de la paix. Le jour n'y finit point, et la nuit, avec ses sombres voiles, y est inconnue: une lumière pure et douce se repand autour des corps de ces hommes justes, et les environne de ses rayons comme d'un vêtement. Cette lumière n'est point semblable à la lumière sombre qui éclaire les yeux des misérables mortels, et qui n'est que ténèbres; c'est plutôt une*

*) Ἰδε ἀριθ. 30, σελ. 593—595.